

Türk dillərində əzizləmə və kiçiltmə bildirən şəkilçilər və onların sözyaratmadakı funksiyaları
(*Tarixi-müqayisəli araşdırma*)

Qətibə Mahmudova

*filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent,
AMEA-nın Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu
E-mail: dr.gatibe@gmail.com*

Rəyçilər: filol.ü.f.d., dos. E.N. Əliyeva,
filol.ü.f.d., dos. R.M. Abdullayev

Açar sözlər: affiks, türk dilləri, dil, əzizləmə, azalma

Ключевые слова: аффикс, тюркский, язык, баловство, уменьшение

Key words: affix, Turkic, language, pampering, diminution

Morfoloji yolla söz yaradıcılığında əzizləmə və kiçiltmə bildirən sözdüzəldici şəkilçilər aktiv şəkildə iştirak etməklə bərabər, həm də maraqlı şəkilçi morfem sayılırlar. Ümumiyyətlə, istər dünya dilçiliyində, istərsə də türkologiyada bir qrup şəkilçilər var ki, onlar sözdüzəldici və sözdəyişdirici şəkilçilər arasında ortaq mövqedə dayanırlar. Əzizləmə və kiçiltmə bildirən şəkilçilərin, təsriflənməyən feillərin şəkilçilərinin, feilin qrammatik növlərinin şəkilçilərinin hansı qrup şəkilçiyə aid olması uzun illərdən bu günə qədər mübahisələrə səbəb olmuşdur və bu mübahisələr indi də davam edir. Bir çox dilçilər 3-cü bir qrup ayırırlar və bu qrupa formadüzəldən şəkilçilər adını verirlər.

Bu baxımdan kiçiltmə və əzizləmə bildirən şəkilçilərin sözdüzəltmədə və yaxud formadüzəltmədə daha aktiv olmasını araşdırmaq böyük maraq kəsb edir. Kiçiltmə və əzizləmə bildirən şəkilçi morfemlərin sayı dünya dillərində müxtəlif sayda olurlar. "...rus dilində 20-dən çox, ingilis dilində 6, Azərbaycan dilində 3 şəkilçi kiçiltmə mənalı sözlər yaratmağa xidmət edir" (1, 255).

Əzizləmə və kiçiltmə bildirən morfoloji göstəricilər addan ad düzəldən sözdüzəldici şəkilçilər qrupuna aiddir. Bu tip şəkilçilərin türk dillərində işlənmə tarixi çox əsrlər bundan əvvəllərə dayanır.

-*ça,-çə-* əsasən əzizləmə və kiçiltmə bildirən isimlər düzəldir. Mahmud Kaşğarının "Divani-lügət-it türk" əsərində əzizləmə və kiçiltmə bildirən şəkilçilər aşağıdakı nümunələrdə rast gəlinir. Məsələn, *karınça, kaça (qab), kakaça (qab-qacaq)*. *Həmin şəkilçi ilə -neə, barça (bütün, hamısı) sözləri düzəlir.* (2,157).

Orta əsrlər abidəsi olmuş Qazi Bürhanəddin "Divan"ında da bu tip morfoloji göstəricilər geniş şəkildə işlənir. Məsələn,

*Bağçana çu can girdi əlbəttə anun meyli,
Şaftalu ələ girməz, rümməna olısardur.* (3,105).

Müasir Azərbaycan dilində işlənən *-cıq,-cik,-cuq,-cüq-*isimlərə artırılaraq onlardan əzizləmə və kiçiltmə mənalı isimlər əmələ gətirən şəkilçidir. Məsələn: *ana-anacığım, nənə-nənəciyim, sünbül-sünbülçüyüm* (4, 87). S. Cəfərov bu şəkilçinin qohumluq bildirən isimlərdə əzizləmə mənası; əşya və yer adlarında kiçiltmə mənası verən isimlər düzəltmədiyini yazmışdır (4, 176).

Müasir Azərbaycan dilində bu şəkilçiyə *-az,-əz* ünsürü əlavə edərək yazıqlıq mənası ifadə

edən –*cığaz*, –*ciyəz*, –*cuğaz*, –*cüyəz* variantları da işlənir. Məsələn, *adamcığaz*, *tifilciyəz* və s. B.A. Serebrennikov, N.Z. Hacıyeva bu şəkilçinin türk dillərinin əksəriyyətində işləndiyini qeyd etmişdir. Məsələn: tuvin: xem “çay”-xemçik “caycık”, türkmən: körpü “körpüjük”, xakas: kime “gəmi” -kimecek “gəmiçik”, q.balkar: kız-kizcık və s. (5,132).

Türk dilçisi M.Öner yazır ki, bu şəkilçi qədim türk dönəmində olmayıb. Alim bu şəkilçinin qədim türk dilində –ç və –k şəklində işləndiyini sübuta yetirmişdir. Məsələn: *ögüçüm*, *ögük* “*anacığım*, *anacık*”. Məsələn, qədim qırcaqçada –çuk/çük (arslançuk, atçuk, bebeçük, itçük); çağ: –çuk/çuk (tagarçuk, yarımçuk). (6, 44).

Tatar, qırğız, qazax dillərində bu şəkilçinin işlənmə tezliyi o qədər də böyük sürətə malik deyil. Bu şəkilçi tatar dilində –çık/-çək; qazax dilində –şık/-şik; qırğız dilində –çık/-çık, –çuk/-çük şəklində özünü göstərir. Nümunələrə nəzər salaq: Tatar: koşçık “quşcuğaz”, kapçık “torba”, tayakçık “zopacık”, kitapçık “kitabçıq”, töpçək “ən kiçik qardaş”, kızçık “qızcığaz” və s.; qazax: oyunşık “oyuncaq”, tüyirşik “kürəcik”, kölsik “gölcük”, və s.; qırğız: kölcük “gölcük”, çalçık “bataqlıq”, botoçuk “dəvə balası”, termeçik “balaca-malaca bir şey”, kaginçık “qırıntı”, irimçık “pendir”, tıgınçık “tıxac” və s. (6, 45).

Kiçiltmə və əzizləmə mənaları ifadə edən isimlər yaradan bu leksik şəkilçilər nümunələrin bəzilərində öz funksiyasını itirmişdir. Məsələn, Tatar: kapçık “torba”, karçık “qocacıq”, töpçək “ən kiçik qardaş”; qırğız: tıgınçık “tıxac” və s.

–ça, –çə- İsimlərdən kiçiklik mənası verən substantiv isimlər əmələ gətirən leksik şəkilçidir. Məsələn: *meydan-meydança*, *lüğət-lüğətçə* və s. (4, 97). Azərbaycan dilindəki bu şəkilçi özündən sonra “lıq” və bəzən də “çi” şəkilçisini qəbul edir. S. Cəfərov bu şəkilçinin dilimizdə əmələ gətirdiyi anlayışın oyrot və şor dillərində –çak, –çok, –çək, –çök, –oş, –öş, –eş, –aş, –ok, –ak- şəkilçiləri ilə əvəz edildiyini deyir (4, 77).

Əksər türk dillərində bu şəkilçiyə rast gəlinir. Məsələn, Türkmən: öküz “öküzçə”, özbək: köprik “körpü” sözündən köprikçə (körpücük), q-qalpaq: jol “yol” sözündən jolşa “kiçik yol”, uyğur: alma sözündən “almiçə” (almacıq) yaranmışdır .

M. Öner bu şəkilçinin kiçiltmə mənalı isimlər yaratdığını qeyd etmir. Bu şəkilçi haqqında danışarkən o, –ça, –çə şəkilçisinin –lık/-lik şəkilçisi ilə eyni funksiya daşdığını qeyd edir. Fikrimizcə, alimin bu fikirləri yanlışdır. Tədqiqatımız nəticəsində belə nəticəyə gəldik ki, bu şəkilçi tatar, qırğız, qazax dillərində iki semantik mənalı isimlər yaradır.

–ça, –cə morfoloji göstəricisi əslində iki funksiya yerinə yetirir. 1) Həm –lık/-lik şəkilçisi ilə eyni funksiyanı daşıyır; 2) həm də kiçiltmə mənası verir.

Türk dillərində sözü gedən şəkilçinin iştirak etdiyi nümunələrə nəzər salaq. Məsələn, tatar: sabakça “sap”, sidekçe “sidik”, kabakça “qabaq”, yeşelçe “səbzə”, tökçe “saç, tüy” (bax), kölcə “pide, açma”, süzlekçe “söz siyahisi, orıqça “toxumcuq”, barmakça “əlcək”, qazax: akşa “pul”, köpşe “çoxluq”, balıkşa “balıqçıq”, kitapşa “proşur”, yekeşe “təklük”, sarışa “sarıca”, sandıkşa “sandıqça” və s.

Türkiyə türkçəsində –ça/-çə şəkilçisinin yanında bunun daha çox qədim variantı olan –çak/-çək şəkilçisi də var. M. Öner qeyd edir ki, qədim türk dilində əvvəlcə –çak şəkilçisi olmuş sonra ondan –ça şəkilçisi yaranmışdır. Qədim cığatay dilində: bekçek “kiçik bəy”, çukurçak “kiçik çuxur”, alınçak “atın alın bəzəyi”, yançak “atın yanlarına bağlanan zireh”; qədim qırcaqça: kaburçak “sandıq qutu”, sapçak “bakır kulplu kova”, kökçek “gözəl”, issiçek “isti” və s.

M. Öner daha irəli gedərək hətta –çak şəkilçisi ilə –lik şəkilçisinin əqraba olduğunu qeyd etmişdir. Lakin öz fikrinin dəqiqliyinə haradasa özü də inanmır. Və bu müddəanı bir fərziyə kimi irəli sürür. Alim bu formulaları göstərir: –çak-<şak-<lık;//-çak,<-çək,<-çık,<-çik,<-çuk,<-

çük- //–caq²-(6,54).

“Müasir dilimizdə “köynəkcək, tumançaq” sözlərində bu şəkilçi öz mövqeyini saxlamışdır. Bu şəkilçi eyni anlamda DLT-də də və qədim türk dilləri lüğətində də qeydə alınmışdır” (2, 171). R. Əsgər “Divan”da bu şəkilçi vasitəsilə aşağıdakı sözlərin yarandığını qeyd etmişdir. Məs: *oruncak* (əmanət), *bağırçak* (eşşək çulu), *kabırçak* (tabut), *karınçak* (qarışqa), Oğuzca “karınca” da deyilir. Tərinçək (qolsuz qadın geyimi), künçək (günəşdən qoruyan yaxa, yaxalıq), pürçək (insanın kəkili, atın yalı), sığırçık (sığırçın quşu), oğulçuk (ana bətni), bakaçuk (qurbağa, çömçəquyruq), yanuk (pul və ya tütün kisəsi), kayaçuk (ətirli bir bitki, türfə yarpağı, zəfəran) (2,154).

Bu əzizləmə və kiçiltmə mənası ehtiva edən şəkilçinin –*cux*, –*cük* variantı Qazi Bürhanəddin “Divan”ında işlənir. Ancaq çox az rast gəlinir. Məs:

Qaçan ki, yar ilə bir gecəcük sabaha irə(3, 105).

Burada da “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanlarında olduğu kimi sonu –*q* və –*k* ilə bitən sözlərə –*cuq*/-*cük* şəkilçiləri artırılarkən söz sonundakı –*q*/-*k* samiti düşür. “Kitabi-Dədə Qorqud”da *qulacuq* (*qulaqcık*), *tapıcaq* (*topuqucuq*), *bıyıcaq* (*bıyıqcaq*). Bu hal Türkiyə türkcəsində bu gün də özünü göstərməkdədir.

Müasir oğuz qrupu türk dillərində işlənən əzizləmə və kiçiltmə bildirən –*cak*, –*cek*, –*çak*, –*çek* şəkilçisi tarixən olduqca aktiv olub, getdikcə işləkliyi zəifləyir. Z. Korkmazın fikrincə, şəkilçə –*ca* və –*ok* üstünlük şəkilçisinin birləşməsindən yaranıb (7,39). –*ca*² və –*ca*⁴ şəkilçisi uzun müddət paralel işlənmiş, son zamanlar isə üstünlük –*ca*⁴ şəkilçisinin tərəfinə keçmişdir. Əslində isə –*ca*; –*ca* şəkilçisindən törəmişdir. Getdikcə–*ca* şəkilçisinin işləklik dairəsi daralır.

M. Ergin yazır: əski türkcədə şəkilçi –*çak*/-*çek* şəklində olub. –“*c*” lı variantlar Əski Anadolu türkcəsində sonralar əmələ gəlib (8,97). Kiçiltmə və əzizləmə bildirən şəkilçilərin yaranma dinamikasını belə göstərə bilərik: –*ca*→–*ca*→–*ca*⁴.

Müasir Azərbaycan dilində bu şəkilçi həm isimlərdən, həm də feildən feildən isim düzəldir. Məsələn. *oyuncak*, *ələcək*, *oduncaq* və s.

Qaqauz dilində şəkilçinin işlənməsi söz sonu ilə əlaqədardır. Belə ki, əgər sözün kökü –*ik*, –*ik*, –*uk*, *ük* hecası ilə bitərsə şəkilçinin –*jak*, –*jek* variantı. –*ak*, –*ek* hecası ilə birtərsə–*jık*, –*jık* variantı ilə işlənir. Məsələn, *erik-erijak*, *puluq-pulujak*, *kuyrak-kuyrujak*, *büük-büüjek* və s.

–*cağaz*, –*ciyəz*, –*cuğaz*, –*cüyəz* – “bu şəkilçi forma etibarilə müəyyən dərəcədə “*ca*” şəkilçisinə oxşayır. Ola bilsin ki, “*ca*” şəkilçisinə –*az*- feilinin əlavəsilə əmələ gəlmişdir. Bu birləşmə zamanı dilimizin sövti (fonetik: M.Q.) qanununa əsasən “*q*” səsi “*ğ*” səsinə və “*k*” səsi “*y*” səsinə keçmiş, “*cağaz*”, “*ciyəz*”şəkli əmələ gəlmişdir. “*Az*” sözü “*ca*” şəkilçisinin incə şəkli olan “*ca*” və “*cük*”-ə artırılarkən “*a*” səsi də “*ə*” səsinə keçmişdir” (4, 77).

“*Cağaz*” şəkilçisinə türk dillərində az təsadüf edilir. Başqa türk dillərində bu şəkilçi dilimizdəki “*ca*” şəkilçisi əvəzinə işlənir. Oyrot dilində bu şəkilçi “*çaqaş*”, “*çəke*.” şəkillərlə ifadə olunur. Yalnız samitlə bitən adlara artırılır. Məsələn: oyrot dili. *uul* (*oğul*) – *uulçaqaş* (*oğulcuq*); *qıs* (*qız*) – *qısçaqaş* (*qızcuq*) və s.

–*cuğaz* şəkilçisi qədim Anadolu türkcəsində də işləyib. –Türkiyə dilçisi G.Gülsevin əski türkcədə işləyən *cuğaz* və *cuk* şəkilçilərinin eyni anlam verən şəkilçilər olduğunu söyləyir (9,116). Əski türkcəyə aid mətnlərdə G. Gülsevin sözü gedən şəkilçilərlə düzəlmiş bu nümunələri göstərir. Məsələn, *ebcügez*, *kılcuğaz*, *gözcügez*, *kızcuğaz*, *kurtcuğaz delücek*, *kuyucuk*, *uvacuk* və s. (10,58).

Ad düzəldən morfoloji göstəricilərin bir qismi kiçiltmə, sevgi, əzizləmə mənalara ifadə edir və bu yeni yaranan sözlərdə də özünü göstərir. “Əslində yalnız sifət və isimlərdəki

kiçiltmə və sevgi mənasını gücləndirmək xüsusiyyəti ifadə edən bu tipli şəkilçilər dilin inkişafının sonrakı mərhələlərində sözdəyişdiricilik funksiyasını sözdüzəldiciliklə əvəzləyir. İlkən vəzifəsi ifadə gücünü artırmaq olan bu şəkilçilər daha sonralar sifət və ya isimdən isim düzəldən şəkilçiyə çevrilir” (10,58).

A.N. Kononov sifətlərə qoşularaq isim əmələ gətirən kiçiltmə mənalı şəkilçiləri 2 şəkildə qruplaşdırmışdır: 1. İki mənada işlənənlər: a) sifətin kiçiltmə mənasını ifadə edənlər; b) yeni söz yaradanlar; 2. yalnız yeni bir mənə yaradanlar (11, 82).

-çıq müasir özbək dilində nümunələri çox deyildir. Özbək dilində ahəng qanununa tabe deyil. Məsələn, qızgançıq “qısqanc”, sirgənçıq “dayak, destek”.

Çäk,-çâq- Sifət və isimlər düzəldir. Müasir özbək dilində əsasən qalın sait ahənginə uyğun gəlir. Məsələn, belənçak “salınçak”, taqınçaq “takı” emçäk “əmcək”, tårtınçâq “çəkəngən” və s. (12,25).

N. Dmitriyev bu şəkilçi haqqında yazır: “... türk dilindəki -ça,-çe şəkilçisinin ilkin variantı -ça olub(13,38).

Cık,-cik,-cuk,-cük qədim türk dillərində -cuq,-çük,-çaq,-çek variantlarında işlənir. Z. Korkmaz şəkilçinin “ca” və “ok” qüvvətləndirmə şəkilçisinin birləşməsindən əmələ gəldiyini irəli sürür (7,39). Dodaqlanan saitle işlənən variantlar -çaq şəkilçisindən törənmiş və sonrakı dövrlər daha da işləklik qazanmışdır. Müasir türk dillərində isə ilkin variantın işlənmə sahəsi daralmışdır.

Bu şəkilçidə də -çɪ⁴ şəkilçisində olduğu kimi ç>c varyasiyası mövcud olmuşdur. M. Ergin də əski türkcədə bu şəkilçinin -çak,-çek şəklində olduğunu, “c”li variantların Əski Anadolu türkcəsində sonradan meydana gəldiyini qeyd edir (8,165).

İbrahim Taş “Kutatqu Bilik” əsərində -çak şəkilçisinin işləndiyini söyləyir. Kutatqu Bilik əsərində də bu şəkilçi kiçiltmə anlamlı isimlər yaradır. Məsələn, alçak, bıçak, kınçak “şanssız, yabani”, urunçak “əmanət” və s. (14,28).

-çuk Bu şəkilçi “Kutatqu Bilgi”də yalnız bir sözdə işlənir. Məsələn, sığırçuk “sığırçın quşu”. Bu söz çığatay dilində “sığır quş”, “Divani lüğət it türk”də ökük “ocak”<ötçük<ot atəş, DLT kayaçuk “kiçik dağ bitkisi”, oğulçuk “uşaqlıq, ana bətni”, <oğul “oğul”, çığataycada. Tağarçuk “kiçik torba, çanta”<tağar “torba”, yarımçuk “yarımçıq, tamamlanmayan”<yarım və s.(14,34).

R. Rüstəmov şəkilçinin türk dilində 3 mənə çalarını qeyd etmiş: 1. Türkiyə türkcəsində kiçiltmə mənalı isimlər yaradır. Məsələn, Pınarcık, kalecik, bahçecik; 2. əzizləmə və acıma mənalı isimlər yaradır. Yavrucuk, mehmetcik; 3.konkret və xəstəlik mənası bildirən isimlər yaradır. Məsələn, bademcik, kızılıcık, pamukçuk və s. (15,23).

Müasir qaqaüz dilində -cık,cak,-caaz- qaqaüz türkcəsində çox işlək bir şəkilçidir. Kiçiltmə və əzizləmə mənası bildirir. Nevzat Özkan əsl şəkilçinin -cık olduğunu söyləyir. -cak şəkilçisi isə -ca və ok ədatının birləşməsindən yaranmışdır. -caaz şəkilçisi isə -cak şəkilçisinə qüvvətləndirmə şəkilçisi -iz artırılmaqla -caaz şəklində yaranmışdır. Kiçiltmə şəkilçisi -k samitiylə bitən bir sözə əlavə olunduğunda samitin düşdüyü görünür. Məsələn, yapracık, küçücük və s. Məsələn, almacık, gelincik nümunələrində bir sümük və bitki adı yaradır. Bu iki nümunədə və bunun kimi sözlərdə kiçiltmə şəkilçisinin əsl funksiyasından kənarında yeni vəzifələr daşdığına görürük.

“Hepsiciy, odacıyma” kimi nümunələrdə -k- samiti yumşalmışdır. Kiçiltmə şəkilçisinin sonuna bir başqa şəkilçinin saiti gəldiyində əsasən -k- samiti əvvəlcə yumşalmaqla, sonra da əriməkdədir. Məsələn, top racu<toprak+cık+i; ördecil<ördek+cık+i, küçücüm<küçük+cük+üm.

Şəkilçinin və söz kökünün heç bir dəyişikliyə uğramadığı nümunələr də vardır. Məsələn, hayvancık, oracık, parçacık, bir şeycık, derecık, incecık, mavicık, gölcük, heç bir dəyişikliyə uğramadığı nümunələri də vardır. Məsələn, hayvancık, oracık, parçacık, bir şeycık, derecık, incecık, mavicık, gölcük, kürtüncük, tarafcık, yavrucuk və s.

Tezicık<tez+i+cık, yavaşıcık <yavaşı +i+cık; yavaşı+a+cık, gencecık<genç+e+cık nümunələrində görüldüyü kimi, sözlə şəkilçi arasında i, ı, a, e saitləri yaranmaqdadır. Bu saitlərin qüvvətləndirmə və mənanı qüvvətləndirmə funksiyasını üzərinə bu götürdüyünü görürük.

Geçti tä bu+n+cak yılış nümunəsində “buncak” sözü birgəlik funksiyası daşımaqdadır. –cak şəkilçisi vəzifəsi və işlənməsi baxımından –cık şəkilçisi kimidir. Məsələn, aşı+cak<aşık+cak, terliceklerim <terlik+cek+ler+im; laşıcaklan<kaşık+cak+ile-n, çocukak<çocuk+cak, balıccak<balık+cak.

Qaqauz dilində -cak şəkilçisinin qarşısına saitlə başlayan bir başqa şəkilçi gəldiyində iki sait arasında qalan –k- samiti əriməkdədir. Məsələn, buracaa < bura+cık+a, yaamurlucaanı < yağmur+luk+cak+i+n+i, çocucaa < çocuk+cak+i nümunəsində bir-n- törəməsi görülməkdədir. Bu nümunədə şəkilçi, birgəlik funksiyasını hissettirməkdir.

-cağız , -ğ- əriməsi ilə və sait bənzərliyi ilə -caaz şəklini almaqda, hətta bəzən heca düşməsi +caz halına gəlir. Məsələn, doncaaz, paycaazım sucaaz, yolcaazlarını, erceezlər, kızcaaz, fesçääz, yolcaz; gölcüz; və s.(16,67).

Müasir Azərbaycan dilində sözü gedən şəkilçinin aşağıdakı mənə çalarları vardır. 1. Qohumluq bildirən isimlərdə əzizləmə mənası yaradır. Oğulcuğum, babcağım və s. 2. əşya və heyvan adlarına qoşularaq əzizləmə, kiçiltmə mənası əmələ gətirir. Evciyim, evcık, gəlincik və s. 3. bəzi əşya və yer adlarında kiçiltmə mənası əmələ gətirir. Məsələn, evcık, tərəcik və s.; 4 əşya və heyvan adlarına qoşularaq yazıqlıq mənası əmələ gətirir. Bülübülcüyöz, qızcığaz və s.; 5. müxtəlif isimlərə qoşularaq əşya adı bildirən isimlər yaradır. *Almacıq. Badamcıq* və s.

Qaqauz dilində də bu şəkilçi aktiv halda işlənmə tezliyinə malikdir. Məsələ. Altıncık (gül adı), arpacık, karpıcık (qabıq), kılçık, maymuncuk, dönemecik (döngə), tepecik və s.

Məqalənin aktuallığı. Mövzu müasir dövr üçün çox aktualdır. Bu günkü həyatımızda alınma sözlərə qarşılıq kimi yeni sözlərin tapılmasına böyük ehtiyac var. Yeni sözlərin yaranmasında da ən məhsuldar yol morfoloji yolla söz yaradıcılığı olduğu üçün sözdüzəldici şəkilçilər tədqiqata cəlb olunmalıdır.

Məqalənin elmi yeniliyi. Məqalənin elmi yeniliyi ondan ibarətdir ki, ilk dəfə əzizləmə və kiçiltmə bildirən sözdüzəldici şəkilçilər türk dillərinin faktları ilə kompleks halda tədqiqata cəlb olunmuşdur.

Məqalənin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədən türk dillərinin müqayisəli morfologiyasının yazılmasında istifadə oluna bilər.

Ədəbiyyat

1. Qurbanov. A. Ümumi dilçilik. I cild. Bakı, 2004.
2. Əsgər Ramiz. Mahmud Kaşğari və onun “Divanü Lüqat-it- türk” əsəri. Bakı, 2008.
3. Qədimaliyeva. A. Qazi Bürhanəddin “Divan”ının leksikası. Bakı: Nurlan, 2008.
4. Cəfərov S. Azərbaycan dilində sözdüzəldici və sözdəyişdirici şəkilçilər. Bakı, 1968.
5. Serebrennikov B. A., Hacıyeva. N. Z. Türk dillərinin müqayisəli tarixi qrammatikası. Bakı, 2002.
6. Önər M. Bugünkü qıpçaq türkçesi Ankara: TDK.

7. Korkmaz Z. Türkiyə türkçesi grameri Şekil bilgisi. Ankara. 2009.
8. Ergin M. Türk dil bilgisi. İstanbul, 2004.
9. Gülsevin G. Eski Anadolu türkçesinde ekler. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
10. Qəribova Həsənli Ş. Ouz qrupu türk dillərində isimlərdə söz yaradıcılığı. Bakı, Avropa, 2017.
11. Кононов А.Н. Грамматика современного турецкого литературного языка. М-Л Изд. Академия Наук ССРИ, 1956.
12. Öztürk R. Özbek türkçesi el kitabı, Konya.
13. Дмитриев Н.К. Турецкий язык. М., 1960.
14. Taş İ. Kutadgu Bilig`de söz yapımı, Ankara, 2015.
15. Rüstəmov R. Türk dilinin morfolojiyası, Bakı, 2007.
16. Özkan N. Gagavuz türkçesi grameri. Ankara, 1996.

К. Махмудова

Аффиксы, выражающие баловство и уменьшение в тюркских языках и их функции в словообразовании
(Историческо-сравнительное исследование)

Резюме

В статье рассматриваются морфологические показатели баловства и уменьшения в тюркских языках, служащие образованию существительного от существительного. Можно сказать что, такого типа морфологические показатели имеют активную частоту использования во всех тюркских языках. Статья была написана историческо-сравнительным методом. В исследовании было исследовано историческое развитие морфологических показателей, выражающих баловство и уменьшение. В написании статьи использовались различные научные источники.

G. Makhmudova

Affixes expressing pampering and diminution in Turkic languages and their functions in word-formation
(Historical-comparative study)

Summary

The article deals with morphological indicators of pampering and diminution in the Turkic languages, which serving to form noun from noun. This type of morphological indicators is possible to say that have active frequency of use in all Turkic languages. The article have been prepared by historical-comparative method. In the study, the historical development of the morphological indicators expressing pampering and diminution have been investigated. Various scientific sources have been used in the writing of the article.

Redaksiyaya daxil olub: 01.03.2018